

Populárnovedný
časopis
pre jazykovú
kultúru
a terminológiu

Orgán
Jazykovedného
ústavu
Eudovíta Štúra
SAV

HLAVNÝ REDAKTOR
PhDr. Gejza Horák, CSc.

VÝKONNÝ REDAKTOR
Ivan Masár

REDAKČNÁ RADA
V. Betáková, CSc., PhDr. G.
Horák, CSc., PhDr. J. Horec-
ký, DrSc., I. Masár, J. Ma-
tejčík, CSc., PhDr. J. Oravec,
CSc., K. Palkovič, doc. PhDr.
J. Ružička, DrSc., J. Sabol, E.
Smiešková, M. Urbančok

REDAKCIA
Bratislava, Klemensova 27

OBSAH

J. Horecký, Jazyková kul-
túra a teória komunikácie . . . 225

Hlasy kultúrnych pracovníkov

J. Smrek 228

☆☆☆

Čítame Slovník slovenského
jazyka 230

J. Bartoš, Slovenčina v tele-
viznom kurze angličtiny . . . 234

K. Habovštiaková, Dôle-
žitosť jazykovej pripravenosti
autorov 236

Diskusie

L. Dvonč, Džezový Jazzový
slovník 238

Rozličnosti

Hlásič Verejnej bezpečnosti.
J. Jacko 242

Nedostatočný — nedostačujú-
ci. J. Ružička 243

Gól vsietený hlavičkou. J. Fin-
dra 243

Možno sa dostať s ďakým do
krížku? M. Ivanová-Ša-
lingová 244

Poznáte slovo zabúdadlo?
J. Ružička 245

Ležadlové vozne, nie lehátko-
vé vozne. J. Dubníček . . . 245

Turniket. R. Kuchar 246

Agneša, 2. p. Agneše — Agne-
ši? K. Palkovič 246

Mávaadlo — mávačka. J. Dub-
níček 247

Zprávy a posudky

Cena SAV za Jazykovú porad-
ňu. I. Masár 248

Vojenský terminologický slov-
ník. I. Ripka 248

O jednej „škole slabšej sloven-
činy“. L. Dvonč 250

Jazyková kultúra a teória komunikácie

JÁN HORECKÝ

V teórii komunikácie sa skúmajú možnosti a predpoklady komuni-
kovania (sprostredkovania oznámení) medzi rozličnými prvkami. V zá-
kladnej schéme znázorňujúcej komunikačný proces sú tri nevyhnutné
prvky; vysielateľ, prijímateľ a kód; kódom sa fixuje zamýšľané oznámenie
a pripravuje na prenos vhodným kanálom. Pri komunikácii medzi ľuďmi
(v systéme človek — človek, ako sa hovorí v teórii komunikácie, na
rozdiel od systému človek — stroj, stroj — stroj a pod.) je prirodze-
ným dorozumievacím prostriedkom jazyk, ktorý sa teda využíva ako
kód. Kód sa definuje ako sústava znakov a pravidiel pre používanie
týchto znakov.

Nie je ťažko si predstaviť, že i jazyk má vlastnosti kódu: sú v ňom
slová a spojenia slov, ale aj presné zákony pre ich spájanie do viet.
Treba však povedať, že jazyk je oveľa zložitejší (ale i oveľa pružnejší
a výkonnejší) kód ako napr. Morseova abeceda, ktorá sa obyčajne
uvádza ako názorný príklad kódu. Kým v Morseovej abecede sú vlastne
iba dva prvky — bodka a čiarka (ako tretí prvok možno brať medzeru)
a pravidlá pre ich spájanie do skupín vyjadrujúcich jednotlivé písmená,
v jazyku je základných prvkov neporovnateľne viac a pravidiel pre
ich spájanie sú oveľa zložitejšie. Pre tieto základné rozdiely sa Morseova
abeceda označuje ako technický kód, jazyk ako prirodzený kód. Spo-
ločnou vlastnosťou oboch týchto kódov je to, že musia byť jedno-
značné a presné, aby sa ich pomocou dali potrebné oznámenia kódovať
a dekódovať s potrebnou presnosťou.

Ale na druhej strane sú medzi týmito dvoma typmi kódov aj veľmi
dôležité rozdiely. Kým na prvkoch technického kódu sa možno dohodnúť

a pri ich používaní je potom základnou podmienkou dodržiavanie dohody na strane vysielateľa i prijímateľa, prvky prirodzeného kódu, akým je predovšetkým ľudský jazyk, nie sú dané dohodou, nie sú konvenčné, ale vyplývajú z celkového spoločenského vývinu daného jazykového spoločenstva.

Iný dôležitý rozdiel je v tom, že kým technický kód, napr. Morseova abeceda, sa používa na zakódovanie oznámenia, ktoré je už formulované v nejakom jazyku, prirodzený kód sa používa na zakódovanie oznámenia, ktoré má priamy vzťah k oznamovanej skutočnosti. Z toho vyplýva, že pri dorozumívaní pomocou jazyka majú hovoriaci i počúvajúci dve funkcie: hovoriaci zamýšľané oznámenie formuluje, kóduje a hneď i vysielajú, počúvajúci prijíma a hneď i dekoduje. To predpokladá dôkladnú znalosť daného kódu, daného jazyka na oboch stranách.

V tejto súvislosti sa často vyslovuje mienka, že na dorozumívanie medzi ľuďmi stačí akýkoľvek jazyk, hlavné je „aby sme si rozumeli“. Zabúda sa pritom práve na to, že jazyk nie je technický kód, ktorého prvky sú dané obojstrannou dohodou, ale kód prirodzený, ktorý vyrastá z istého prostredia a podľa dosť presných zákonitostí. Čím viac sa budú tieto zákonitosti rešpektovať, čím viac sa bude uplatňovať úsilie normalizovať jazykové prostriedky, tým bude jazyk ako dorozumievací kód jednoznačnejší, presnejší a v neposlednom rade aj efektívnejší. Úsilie o kultúru národného jazyka teda má priamy dosah aj z hľadiska teórie komunikácie, teórie na prvý pohľad čisto technického rázu.

Otázka kvality prirodzeného jazyka ako kódu vystúpi ešte viac do popredia, ak sa vezme do úvahy prítomnosť alebo neprítomnosť spätnej väzby pri jazykovej komunikácii.

Pri priamom styku medzi hovoriacim a počúvajúcim má hovoriaci (vysielač, kódovač) vždy možnosť overovať si, či ho počúvajúci správne pochopil. Ak zistí, že ho nepochopil tak, ako si hovoriaci želal, má vždy možnosť oznámenie opakovať, spresniť. Napokon je známe, že pri bežnom konverzačnom alebo i pracovnom styku sa možno dosť úspešne dorozumieť aj pomocou nie celkom presných slov, zámen, ani nehovoriac o gestách a mimike.

Zdá sa však, že je oveľa viac prípadov jazykovej komunikácie, v ktorej niet spätnej väzby, teda takých, kde si hovoriaci nemôže overiť reakciu počúvajúceho, počúvajúci nemôže reagovať bezprostredne na hovoriaceho. Patria sem všetky prípady rozhlasových a televíznych prejavov, kde sa kódovanie i dekodovanie deje takmer súčasne, ale najmä všetky prípady písaných prejavov rozličného druhu, kde od zakódovania do dekodovania uplynie istý čas (a teda môže sa zmeniť i celková situácia). Sem patria všetky tlačené prejavy, oznámenia, zprávy, ale aj rozličné predpisy, zákazy, ba aj umelecká literatúra.

Nedostatok spätnej väzby kladie, prirodzene, zvýšené nároky na presnosť a jednoznačnosť používaného kódu. Znova treba pripomenúť, že čím je daný jazyk vyspelejší, kultivovanejší, tým viac je schopný fungovať ako komunikačný kód vo všetkých situáciách komunikácie, teda aj pri komunikácii bez spätnej väzby.

Pravda, takáto komunikácia vyžaduje od vysielateľa, resp. kódovača ešte ďalšie schopnosti. Popri takých prvkoch kódu, ktoré sú nevyhnutné pre zakódovanie zamýšľaného oznámenia, musí vedieť využívať aj také prvky, ktoré sú z hľadiska významu oznámenia síce nadbytočné, ale ktoré pomáhajú počúvajúcemu dekodovať prenášané oznámenie práve tak, ako si želá kódovač.

Na tento cieľ sa používajú predovšetkým také jazykové prostriedky, ktorými sa zdôrazňujú základné myšlienky a pojmy. Sú to napr. vysunutie (vytýčenie) príslušného prostriedku na začiatok vety alebo na koniec vety, prípadne aj vyňatie z vetného celku. Niekedy môže v takomto zmysle pôsobiť aj zmena poradia slov alebo viet. Istý pojem sa môže zdôrazniť aj tým, že sa pri ňom uvedie hodnotiaci prívlastok alebo niektoré zámeno. Dobrým prostriedkom na zdôraznenie, pravda, nie vždy rovnako vhodným, je opakovanie slova alebo aj vety.

Prirodzene, všetky takéto prostriedky, o ktorých sa podrobnejšie hovorí v štylistike, môžu sa účinne uplatniť iba na pozadí „normálnych“ jazykových prostriedkov. Z toho vyplýva, že zámerné používanie týchto normálnych jazykových prostriedkov je nevyhnutným predpokladom pre ovládanie jazyka, ale na komunikáciu ešte nestačí. Je iba prvým stupňom jazykovej kultúry.

Na rozdiel od technických kódov, kde sú k dispozícii pre isté pojmy vždy rovnaké symboly (vyjadrovacie prostriedky), v takom prirodzenom kóde, ako je jazyk, býva možnosť vybrať z niekoľkých prostriedkov, napr. z niekoľkých synonymných (rovnoznačných) slov alebo slov s rozličnými štýlovými charakteristikami. To znamená, že pri kódovaní je veľmi dôležitý už výber vhodných prostriedkov. O štýlových charakteristikách slov (ale aj spojovacích prvkov) sa hovorí v štylistike.

Zo stručného náčrtu hlavných problémov teórie komunikácie vo vzťahu k jazyku vyplýva takýto záver: Pri používaní jazyka na komunikovanie, na prenášanie informácie treba spoľahlivo ovládať jazykové prostriedky. Ale to je z hľadiska kultúry jazyka iba prvý stupeň. Jazykové prostriedky treba používať aj primerane k cieľu, ktorým z hľadiska teórie komunikácie je pôsobenie prenášaného oznámenia v takom zmysle na dekodovača, aby správne dekoval toto oznámenie, aby pochopil zámer kódovača aj vtedy, keď pri komunikácii niet spätnej väzby. A to je druhý, vyšší stupeň jazykovej kultúry: vedomé úsilie o kultúru jazykového prejavu.

Čítal som nedávno v ktorýchsi novinách, že si tam ktosi — neviem či spisovateľ alebo intelektuál — reklamoval právo zasahovať do tvorenia jazyka. Tento hlas mi bol sympatický.

Bolo to reklamovanie starého práva spisovateľa. Veď napríklad Slovník slovenského jazyka alebo kedysi Tvrdého frazeologický slovník operujú príkladmi z diel spisovateľov na podporu významu slov. Trvá to už hádam vyše 10 rokov, že stav je opačný. Nie spisovateľ je autoritou, ale jedine lingvista. Tak sa teda stáva, že ja musím doktoré slovo dať si vytlačiť inak, než to môj vlastný jazykový cit vyžaduje. To nie je celkom zdravé. Nápravu vidím v tom, že sa tvorenie jazykových kánonov nebude diať za zatvorenými dverami. Nech je znova rozdelené medzi dve autority: medzi spisovateľov a medzi lingvistov.

Ide tu, ako vidíte, nielen o vedecký, ale aj o citový vzťah k formovaniu reči. Spisovateľ musí mať ten citový vzťah v prvom rade. A niekedy sa ukáže, že z toho citového vzťahu vyrastú aj tvary, ktoré musia uznať aj vedci. Keď som ja napr. vydával Elán, napísal som v ňom úvodník o dvoch slovách: nabídka a poptávka. Navrhol som na základe svojho citového skúmania zákonov tvorenia reči, aby sme písali: ponuka a dopyt. To sa aj ustálilo a dnes už si ani nik nespomenie na nabídku a poptávku.

Mám jedno slovo, ktoré ma trápi: zákazník. Doniesol ho k nám Baťa, keď si dal na dom heslo „Náš zákazník, náš pán“. Bol to jeho dom, nuž mu nikto nemohol voľačo iné prikazovať. A najmä vtedajšia kultúrna politika nemala záujem o zachovávanie čistej slovenčiny (centralizmus). Teda ostal ten Baťov zákazník a dnes ho máme aj v našich Pravidlách.

A nikto sa nebúri ani proti tomu (totiž nebúri sa Akadémia), že máme plné mesto tabúl: zákazkové závody, obuv na zákazku, zákazkové šitie ap. (dokonca sme raz na ulici ČA videli aj tabuľu: Láhevové pivo vo fľaškách). A hostovi v kaviarni dnes už každý vraví zákazník. Už si dačo zakazuje? Prečo je táto situácia? Lebo daktori naši filológovia nechceli počuť hlas ľudu alebo hlas spisovateľa. Nemyslim na seba, že ja som ten spisovateľ, ale napísal som raz o tom článok, či do rozhlasu alebo do Slovenskej reči, kde som sa odvolával na iného spisovateľa. Mám totiž v archíve list od spisovateľa J. Čajaka (autora Rodiny Rovesných). On mi píše: „No a báťa Godra, ako viete, chodí si po svojom obchode a prekára sa s nákupníkmi.“ Aj Kukučín, ako vieme, písal: nákupea, nákupník. To je, ako vidno, dobré, spravodlivé slovenské slovo. Ale môj článok dosiaľ nemal nijaký efekt. Ako za centralizmu: niektorí sú u nás radi, že slovenský národ zhltnú zákazníka aj zákazku namiesto nákupníka a objednávky a sú ticho.

V posledné časy však prestávam byť skálnym pesimistom, vidím v budúcnosti určité jasné svetlo: to je postava Jozefa Ružičku. Imponuje mi jeho čistý a dôveryhodný postoj, konkrétne: jeho Tézy o slovenčine. Kto má dobrý úmysel a k tomu aj postavenie, ešte môže skoro všetko napraviť. Preto budeme ešte raz niešť transparent: Vivat Academia, vivant professores. Gaudeamus igitur! — Radujme sa teda!*

JÁN SMREK

* Príspevok národného umelca Jána Smreka je výber z rozhovoru s našim redaktorom.

Čítame Slovník slovenského jazyka

Pripomienky k jednotlivým heslám v SSJ, ktoré uverejňujeme na pokračovanie, sú výsledkom kolektívnej spolupráce týchto pracovníkov Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra: J. Doruľu, L. Dvonča, F. Kočiša, Š. Michalusa, J. Oravca, V. Slivkovej, E. Šmieškovej, M. Šalingovej a M. Urbančoka.¹

bodlo — SSJ uvádza vo význame „bodák, bajonet“ ako neutrálne spisovné slovo. Treba najprv povedať, že podľa dokladov slovo *bodlo* nie je jednovýznamové. Okrem významu, ktorý uvádza SSJ (doložený je piatimi dokladmi), je doložený aj ďalší, širší význam: „ostrý, končistý, zaostrený predmet, nástroj; bodec“. Napr.: *Kravy sa hýbali len z nohy na nohu, hoci som ich poháňala čerstvo naostreným b o d l o m.* (Topoľská) — *Blýskali sa na hrotoch dlhých kopijí ostré kovové b o d l á.* (Figuli) Příklad na prenesený význam: *Životná skúsenosť je stimul, b o d l o, ktoré nedá pokoja.* (Mináč)

Nápadné je, že dokladový materiál je na oba významy slova *bodlo* pomerne nový: najstaršie doklady sú až po roku 1930; a dve tretiny zo všetkých pätnástich dokladov (teda 10) sú okolo r. 1950.

Rozpor medzi tým, že prípona *-lo*, ktorou je toto slovo utvorené (je napr. aj v slovách *sedlo, svetlo*), je v slovenčine už dávno neproduktívna, a medzi spomínanou novotou slova, dáva taký výsledok, že nemôže ísť o tvorenie domácimi prostriedkami, ale o pomerne čerstvé (obdobie prvej ČSR) prevzaté z češtiny. Tieto fakty spôsobujú aj to, že sa v spisovnej slovenčine slovo *bodlo* oproti ustálenému *bodák* pocituje ako príznakové z hľadiska protikladu spisovnosť — nespisovnosť (na slovo *bodák* máme v kartotéke okolo 80 dokladov, ktoré dokazujú dávnu ustálenosť tohto slova v spisovnej slovenčine — má ho Sokol z r. 1867, ďalej zo starších autorov napr. Záborský, Kalinčiak,

Kukučín, Timrava atď.). Slovo *bodlo* vo význame „bodák“ teda pokladáme za primerané hodnotiť ako nespisovné. V slovníku ho ako heslové slovo bolo treba vytlačiť menším typom a jeho spisovné ekvivalenty *bodák, bajonet* polotučne.

Nie natoľko jednoznačná sa nám vidí situácia pri druhom (širšom) význame slova *bodlo*: „ostrý, končistý, zaostrený predmet, nástroj, bodec“. Možno tu vidieť dve príčiny. Najprv vari tú, že sa pri tomto význame slova *bodlo* môže pocíťovať analógia s produktívnou príponou *-dlo*, ktorou sa v slovenčine tvoria slová so širším (nekonkretizovaným) nástrojovým významom (napr.: *sedlo* proti *sedadlo*). Po druhé treba uviesť, že ani synonymné slovo *bodec*² nemá v spisovnej slovenčine dlhšiu tradíciu. Aj tu sú doklady nové a skoro napospol z odbornej literatúry. Ale i tak by sme v tejto situácii so zreteľom na rozbor prvého významu videli vhodnejšie východisko v uprednostnení slova *bodec* a pokladali by sme za vhodné v slovníku to aj naznačiť.

bohchráň — SSJ uvádza ako nespisovné, krajové slovo. Už doklady, ktoré sa v SSJ uvádzajú, ukazujú, že toto určenie na základe zemepisného vymedzenia nie je presvedčivé, lebo slovo *bohchráň* majú autori z rozličných nárečových oblastí (Hviezdoslav³, Tajovský, Lazarová). Vhodnejšie je pokladať toto slovo za spisovné (tak ako sa v SSJ za spisovné pokladajú obdobné slová *bohdať* a *bohuchovaj*), ktoré je oproti oveľa hojnejšie doloženému synonymu *božechráň* (na slovo *bohchráň* máme iba päť dokladov) príznakové malou frekvenciou. Je to teda spisovné zriedkavé slovo.

bohovitý — SSJ uvádza ako nespisovné, ľudové slovo. Adekvátnejšie je toto slovo pokladať v príslušných spojeniach (*celý, každý bohovitý deň*) za spisovný, a to expresívny pendant bežného adjektíva *boží* v príslušných spojeniach (*celý, každý boží deň*).

P o z n á m k a. Podobne nepokladáme za vhodné označovať ako nespisovné spojenia pri hesle *boží* (aspoň ich absolútnu väčšinu) po značke pre frazeológiu. Ako nespisovné, ľudové sú tu uvedené napr. spojenia *božie mlyny melú pomaly, ale isto; celý boží deň; od božieho rána; spíť sa pod obraz boží; ani za boží svet; ľudia boží, stvora božia* ap.

² Zaujímavé je, že slovo *bodec* A. Bernolák v Slovári označuje ako české slovo. V Káňalovom slovníku je slovo *bodec*, ale vo význame „brdce“. J.ánošik — Jóna ho neuvádzajú. V slovensko-maďarskom slovníku ho má Š. Jančovič s maďarskými ekvivalentmi *tör, gyűlök, dögöny*.

³ P. O. Hviezdoslav má v našom materiáli na slovo *bohchráň* štyri doklady. To však neoprávňuje usudzovať na krajoú charakteristiku slova (Orava). Pre Hviezdoslava bolo skôr rozhodujúce to, že *bohchráň* má o slabiku menej ako *božechráň*.

¹ Podrobnejšie pozri v 1. a 2. čísle nášho časopisu.

bohuznámy — SSJ uvádza ako nespisovné, ľudové slovo. Primeranejšie je hodnotiť toto slovo ako spisovné, a to zastarávajúce (ako zastarané ho hodnotí aj SSJ). Dôvody pre vhodnosť takéhoto hodnotenia vidíme v tom, že doklady, ktoré máme k dispozícii, nepôsobia smerom k ľudovosti. Napr. Hviezdoslavov doklad: *Hej, ak si ženáč, oddaj panej moju ťctu s tým, že istý bohuznámy zďaleka jej hold svoj skladá.* V doklade od Šandora možno skôr myslieť na žertovnosť vyvolanú „presadením“ slova *bohuznámy* do nezvyklej situácie: *Na ulici stretnem bohuznámeho, ktorý má jedinu pasiu na svete, zadarmo a dobre sa najesť a napiť.* Podobné doklady máme aj od Zgurišky. Druhý dôvod je, že slovo *bohuznámy* je utvorené tak ako slovo *bohumilý*, o ktorého spisovnosti pochybovať nemožno (spoločné týmto dvom slovám je aj to, že pôvodnou funkciou patrili do náboženskej oblasti).

Poznámka. Ani výklad významu slova *bohuznámy* v SSJ nie je adekvátny. *Bohuznámy* neznamena „známy, akýsi, ktorýsi; niekto“. Za primeraný pokladáme výklad „nemenovaný, anonymný; anonym“.

bohzná — SSJ uvádza ako nespisovné, krajové slovo. Podľa stavu v slovenských nárečiach sa tu najskôr mohlo myslieť na východoslovenskú nárečovú oblasť, kde slovo *znať* funguje vo význame „vedieť, poznať“. Doklady však na to nepoukazujú ani funkčne, ani pôvodom autorov, ani prostredím, v ktorom žili alebo ho inak poznali (dva doklady sú od Vajanského a Podjavorinskej a jeden od Laskomerského). Primerané je slovo *bohzná* teda hodnotiť ako spisovné, ale oproti slovu *bohvie* zriedkavejšie a príznakové aj tým, že zastaráva.

Poznámka. So zreteľom na starší spôsob písania sa spojenie *boh zná* spomína aj pri slovese *znať*. Tu sa však o spisovnosti nepochybuje, ale celé sloveso sa pokladá za trochu zastarané.

bochnica, bochnička — SSJ uvádza ako nespisovné, nárečové slová (*bochnička* sa v SSJ pokladá za zdrobneninu) a vykladá ich synonymom „peceň“. Po prvé treba pochybovať o nárečovosti týchto slov. „Rozloženie“ autorov o nej nesvedčí (Timrava, Kukučín, Kalinčiak, Hviezdoslav).

Zložitejšia je však významová stránka. Doklady, ktoré máme k dispozícii, ukazujú, že výklad synonymom „peceň“ v SSJ nie je adekvátny. Zreteľne o tom svedčí napr. tento Kukučínov doklad: *Nepečú (vo Francúzsku) chlieb v pecňoch ani v bochničiach: robia dlhé osly; jedny veľmi dlhé a tenké, iné čosi bruchatejšie, s brázdou, ktorá ide uprostred.* Kukučín teda (a svedčia o tom aj iné doklady) robil medzi pecňom a bochnicou rozdiel, lebo *bochnica* je malý pecen, „pecník“, chlebič vo veľkosti asi jednej štvrtiny alebo pätiny normálneho (veľ-

kého) pecňa. Možno povedať, že ide o podobu zhodnú s mimoriadne veľkou žemľou. Sem teda, podľa všetkého, patrí aj Timravín doklad: *Popri nich prešuchla Kata s ľicami ako bochnice okrúhlymi.* (Prirovnanie k bochnici synonymnej s pecňom by v tejto súvislosti bolo istotne prihrubé.)

Ešte zreteľnejší je uvedený význam pri slove *bochnička* (ide tu iba o formálnu zdrobneninu; *bochnica* a *bochnička* sú v skutočnosti synonymá, hoci treba uznať, že formálna stránka slova *bochnička* významu „malý pecen“ sa vidí adekvatnejšia): *A na merindu šup! mu do kapsice buclatú bochničku, slaniny rezeň ako dlaň.* (Hviezdoslav)

Za vhodné teda pokladáme slová *bochnica* a *bochnička* spracovať ako synonymá, pričom slovo *bochnica* oproti slovu *bochnička* možno označiť ako zriedkavejšie (pomer dokladov 4:8). Obe slová pokladáme za spisovné, a to zastarávajúce.

Poznámka. Významová stránka sa nezachytáva adekvátne ani pri slove *bochník*. Tu sa tiež vykladá spojením „peceň chleba“. Pre jednu časť dokladov tento výklad vyhovuje, ale druhá časť dokladov ukazuje na ďalší význam. Ide o ten istý význam ako pri slovách *bochnica/bochnička* (t. j. malý pecen, „pecník“). Svedčí o tom Kukučínov doklad: *Slážky a najmä nájomnice majú hlboké vrecká. V nich neraz mizne tu bochník, tu kaval syra alebo kusisko údeného mäsa. Ona hneď zbadá, ak vrecko niekto priveľmi odstáva.* Tento doklad dosť presvedčivo ukazuje, že nešlo o normálny pecen chleba⁴ (hoci Kukučín spojením „kusisko údeného mäsa“ naznačuje, že vrecká neboli práve malé).

Zdá sa však, že tento význam slova *bochník* zastaráva (podobne ako slová *bochnica* (*bochnička*)). Novšie sa slová *peceň* a *bochník* chápu ako úplné synonymá a na vyjadrenie významu „malý pecen, malý bochník“ nastupuje zdrobnenina *bochniček*. Napr.: *Keď piekol chlieb, nezabudol upiecť štyri bochničky, ktoré nám vždy podstrčil alebo vložil priamo do batoha.* (Tomašík)

Poznámka redakcie. Otázky okolo pomenovania pecňa chleba a jeho menšej podoby (*bochnica*, *bochnička*, *bochník*) sa nám vidia zaujímavé a pozoruhodné. Prosíme vážených čitateľov, aby nám o týchto pomenovaniach a ich význame napísali svoju mienku alebo svoje pozorovania.

⁴ Spojením „malý pecen“ vykladá slovo *bochník* aj slovník Jánošíka — Jónu. Za povšimnutie stojí aj to, že niektorí excerptori majú na listkoch, ktoré sú v našom materiáli, poznámky, ako: „malý bochen, pecen; malý chlebič; malý chlieb“.

Slovenčina v televíznom kurze angličtiny

JOZEF BARTOŠ

V čase od 8. XI. 1966 do 28. III. 1967 sme pravidelne sledovali televízny kurz angličtiny pre pokročilých, a to lekcie 5—25. Hneď v prvých lekciách sme si povšimli, že sa slovenčine v tomto kurze nevenovala náležitá pozornosť. Týka sa to predovšetkým slovenskej výslovnosti vedúceho kurzu. Ale časté boli aj gramatické chyby. Kurz by bol mal celkom isto väčší úspech, keby pozornosť poslucháčov neboli neustále rozptyľovali práve tieto chyby.

Najviac chýb sa vo vysielaní robilo proti rytmickému zákonu v slovenčine. Na poslucháča pôsobilo veľmi rušivo, keď musel počúvať napr. takúto výslovnosť: *Hmota, ktorá sa dobre ,predáva' (14)¹; ,pridánim' koncovky (7); ,odporúčame' vám (8); ,krátké' rozhovory (8); ,hovoríme o ,dávani' (9); ,deviaty', ,desiaty', ,jedenásty', ,dvanásty' (9); o ,mierach' (15); ,zvláštna' väzba (15); o ,váhach' (15); o ,milách' (15); ,dávam' si prať košeľe (16); v ,otázkach' (16); pretože ,budúca lekcía' bude ,opakovací', ,nedávame' vám... (17); používame ho v ,otázkach', ,odpovediach' (17) atď.*

Vedúci kurzu celkom svojvoľne skracoval dlhé a predlžoval krátke slabiky. Napr.: *Kým si všetko ,vybaviá'; v budúcom ,časě'; veta sa skladá z minulého ,pricastiá'; a tým sme si ,priateliá', zopakovali (17); ,strihať'; ,jedná' libra (14); ,vyjadrujeme'; ,kanarik' (9); do ,učeniá'; ešte ,ráz' (16); ,priateliá' (10); tri ,tovary' (7) atď.*

Mnoho chýb sa urobilo pri spodobovaní spoluhlások. Možno, že vedúci kurzu nezachovával asimiláciu spoluhlások v slovenčine pod vplyvom angličtiny. V slovenčine sa však predchádzajúce spoluhlásky spodobujú k nasledujúcim hláskam. Spoluhlásky sa v slovenčine najčastejšie neutralizujú na tvaroslovnej hranici alebo na hranici slova. Preto na slovenského poslucháča nedobre pôsobilo, keď musel stále počúvať takúto písmenkovanú výslovnosť: *viac-menej (5); pred koncovkou (7); zopakovali sme si napríklad; ešte raz (8); zapíšme si; s nakupovaním; o niečo viac ako (14); máš ísť domov (15); k vete (16); aby nás nemýlil; teraz si to precvičme; Som rád (17); s vašimi znalosťami! (18); preč s vojnou (21); s radosťou (22) atď.* Správne po slovensky treba tieto slová vyslovovať takto: *viadz-meňej, pret koncoukou, zopakoali zme si, napriklat* (pred pauzou alebo pred neznelou spoluhláskou), *ešfe ras, zapíšme si, z nakupovaním, o niečo viadz ako, máž izď domou, g vete, abi náz nemýlil, teras si to precvidžme, som rát, z vašimi ználostami, predž z vojnou, z radosťou.*

Samohlásky sa v slovenčine vo väčšine prípadov vyslovujú s jemným začiatkom. S rázom (ráz alebo hlasivkový predraz je hlasivková neznelá razená spoluhláska) sa v slovenčine samohlásky spravidla nevyslovujú. Preto nás veľmi nemilo prekvapovala vo vysielaní takáto výslovnosť: *f 'ostatných osobách' (5); k 'iným príležitostiam' (9); flaša s 'octom' (22) atď.* Správna slovenská výslovnosť je: *v ostatných osobách; g iným príležitostiam; flaša z octom.*

Písmenkovanú výslovnosť sme počuli i pri vokalizovaných predložkách napr.: *so svojou dcérou (5); v spojení so slovesami pohybu (21) atď.* Tu treba vyslovovať: *z o svojou dcérou; z o slovesami pohybu.*

Veľké ťažkosti spôsobovala vedúcemu kurzu výslovnosť spoluhlásky *v*. Zapisali sme si napríklad takúto výslovnosť: *koncofka (6); rukavice tmašie (7); na vozofke (8); najprf (10); len si predstaťte (15) atď.* V takých prípadoch sa v slovenčine vyslovuje obojperná trená spoluhláska *u*. Uvedené príklady bolo treba vysloviť takto: *koncouka, rukavice sú tmaušie, na vozouke, najpru, len si prectaťte.*

Skupiny *le, li* sa vo vzornej slovenskej výslovnosti — a o takú by sa mali usilovať televízni hlásatelia, ktorí sa na obrazovkách prihovárajú tisíckam a možno i miliónom divákov — vyslovujú mätko. Vedúci televízneho kurzu angličtiny pre pokročilých ich však vyslovoval tvrdo. Napr.: *alebo; ako by sme očakávali; ale; v množnom čísle; holič (14) atď.*

Ukazovacie zámená *tie, tieto* sa v televíznom kurze vyslovovali vždy mätko, správne ich však treba vyslovovať tvrdo.

Vybrali sme len niekoľko príkladov. V skutočnosti ich bolo nepomerne viac. Niektoré sa často alebo i pravidelne opakovali.

Okrem chýb proti správnej slovenskej výslovnosti sa vo vysielaní vyskytlo i dosť gramatických chýb. Uvedieme zas aspoň niektoré: *práve sa ,hraje' (5); z ,piatych' lekcí (6); používať ,podstatného mena' (7); v oboch ,prípadoch' (9); keď sa budete ,pozohovárať' (20); čas budúci (18); ,zdrobneliny' (22); s ,vecmi' (22); považujeme ho ako slovo (24); vaša úloha ešte neskončila (25) atď.* Nie je ťažké uviesť správnu slovenskú podobu týchto prípadov: *práve sa hrá; z piatich lekcí (základná číslovka!); používať podstatné meno; v oboch prípadoch; keď sa budete zhovárať, keď sa pohovárte; budúci čas; zdrobneniny; s vecami; považujeme ho za slovo; vaša úloha sa ešte neskončila.*

Slovenčina televízneho kurzu angličtiny pre pokročilých nie je teda na primeranej úrovni. Chyby, ktorých sa vedúci kurzu pravidelne

¹ V zátvorke sa uvádza číslo lekcie.

dopúšťal, sa ťažko dajú ospravedlniť. Nešlo o jednorazové vystúpenie. Na prípravu programu bolo dosť času. Je nevyhnutné, aby tvorcovia televíznych programov, najmä jazykových, ktoré sa mnoho ráz reprizujú — tak to bolo i v tomto prípade — vynaložili väčšie úsilie na ich vypracovanie. Televízia má pri šírení jazykovej kultúry mimoriadne vážne a zodpovedné poslanie.

Dôležitosť jazykovej pripravenosti autorov

KATARÍNA HABOVŠIAKOVÁ

V ostatných rokoch nevenovala sa dostatočná pozornosť otázkam jazykovej kultúry. Ani v školách, ani v dennej tlači, ani v publikáciách. Malo to rozličné spoločenské i politické príčiny. Ani slovenskí jazykovedci nezdôrazňovali v náležitom rozsahu tento praktický dosah svojho jazykovedného bádania. A bolo to na škodu dobrej slovenskej veci. V súčasnosti sa prísnejším okom odhaľujú nedostatky minulosti a hľadajú sa možnosti nápravy.

V našom časopise poukazuje sa sústavne na rozličné jazykové chyby v tlačenom texte: v novinách i v knižných publikáciách. Zvyčajne sa recenzuje — aspoň verejne — len vytlačené slovo. No korene chýb sú hlbšie. Už vo výbere autora článku alebo publikácie, i v nie dost sebakritickom postoji niektorých autorov k práci, na ktorú sa podujímajú. Čaká sa na zázračné zásahy apretátorov, recenzentov a redaktorov. Lež nijaký „čarovný prútik“ z redakčného stola jazykovo zlý rukopis nezachráni. Žiada sa teda viac kritickosti i pri výbere autorov. Od autorov treba požadovať nielen odbornú kvalifikáciu a praktické skúsenosti, ale aj rozhľadenosť v jazykových problémoch a citlivý, seriózny prístup k práci i z jazykového hľadiska. Táto požiadavka sa v praxi nie vždy rešpektuje. Presvedčili sme sa o tom nedávno pri recenzovaní istého rukopisu. Príklady z tohto rukopisu nesvedčia o vysokej jazykovej kultúre autorov, ba skôr sú výstražným príkladom jazykového nedbajstva. Na ilustráciu a na poučenie spomeniem aspoň podaktoré. Už dávno sme sa mali vycovnať s výrazmi ako poriadateľ, spr. *usporiadateľ*, razítko, spr. *(poštová) pečiatka*, vytahovátko, spr. *rysovaadlo*, nosítka, spr. *nosidlo*, ťažítka, spr. *ťažidlo*, krivítka, spr. *krividlo*, truhlík na maltu, spr. *debna na maltu*, drtik na kukuricu, spr. *drvič kukurice*; úroveň tohto rukopisu celkom isto nezdvihli ani výrazy typu chuť k jedlu (spr. *do jedenia*), prilba k sušeniu vlasov (spr. *na sušenie vlasov*) a i. V posudzovanom rukopise našli sme slová, ako trotuár, spr. *chodník*, polštár, spr. *vankuš*, cverna, spr. *niť*, ľadvina, spr. *oblička*, žito vo význame *pšenica*, kostival, spr. *kostihoj*, koniklec, spr. *poniklec*

a i. Boli tam aj podoby ako kasárňa (spr. *kasáreň*), herbárium (spr. *herbár*), viršla (spr. *párky*), cukornica (v SSJ I, 181 sa hodnotí toto slovo ako zried.; lepšie je *cukornička*), popolnica (vo význame nádoba na smeti v sporáku; správne má byť *popolník*; slovo *popolnica* je v súčasnom spisovnom jazyku len urna, t. j. špeciálna nádoba na uschovávanie spálených zosnulých). Miesto slova *cedič* bolo by vhodnejšie *cedidlo*, *cedák*, miesto jedálenská skriňa *priborník*, *sekretár*, miesto vytahovák zátok *vývrtka*, miesto pekáč na palacinky skôr *palacinkáreň* (porov. SSJ III); popri výraze *pekáč* mohlo by sa uviesť aj častejšie používané synonymum *plech*. Podobne miesto výrazu podstavec pre dáždniky je správnejšie *stojan na dáždniky* (porov. SSJ IV, 258), miesto autovodič má byť *vodič (auta)*, miesto hubáriť skôr *chodiť*, *chodievať na huby*; miesto inštalatér na plyn a vodovod má byť *plyno-inštalatér* a *vodo-inštalatér*, miesto colný úradník *colník*, miesto slangového hasák radíme *rúrkové* (nie *trúbkové*) *kliešte*, miesto *ohnové kliešte* je vhodnejší výraz *kováčske kliešte*, miesto nabíjač *jaterníc* skôr *plnič jaterníc*, miesto opatrovanie vlasov a opatrovanie nechťov má byť *ošetrovanie vlasov*, *nechtov*, miesto kuríneč je vhodnejší názov *kurín*, miesto liahareň je zaužívaný výraz *liaheň*, miesto hutiar skôr *hutník*. Zastaráva aj prípona *-ište* pri slovách typu *parkovište*; lepšie je *parkoviisko*.

V rukopise boli aj podaktoré rusizmy ako parovoz spr. *(parný) rušeň*, *lokomotíva*, podvodná loďka, spr. *ponorka* a i.

Tento neúplný výpočet lexikálnych chýb nesvedčí o primeranej jazykovej kultúre autorov pripravovanej publikácie. Hoci sme uviedli príklady len z jedného recenzovaného rukopisu, pri ktorom vystupoval veľmi vypuklo nevšimavý postoj autorov k jazykovej kultúre, skúsenosti z jazykových redakcií môžeme zovšeobecniť. Nie je osihoteným javom, že autori odovzdávajú vydavateľstvám rukopisy, ktoré nemajú primeranú jazykovú úroveň, ale sa priam hemžia pravopisnými, lexikálnymi i štylistickými chybami.

Nazdávame sa, že sledovanie otázok jazykovej kultúry má byť vecou blízkou nielen slovenským jazykovedcom, ale celej slovenskej kultúrnej verejnosti. V prvom rade však tí, čo sa chytajú pera a chcú svoje slovo dať vytlačiť, mali by sa zamýšľať nad aktuálnymi jazykovými otázkami, stavať sa kriticky k svojim jazykovým vedomostiam, overovať si sporné otázky v príslušnej jazykovej literatúre, prípadne priamo v jazykovej poradni Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra. Výsledky jazykovedného výskumu mali by sa odrážať i na jazyku nášho tlačeného slova. Autori kníh sú povinní kultivovať svoj prejav. I redakcie majú dbať na výber spolupracovníkov a zvyšovať náročnosť voči autorom nielen podľa kritérií odborných, ale aj jazykových. Autori, ale aj nakladateľstvá mali by pristupovať k tvorbe kníh starostlivejšie.

Džezový Jazzový slovník

LADISLAV DVONČ

Štátne hudobné vydavateľstvo vydalo roku 1966 publikáciu Igora Wasserbergera *Jazzový slovník*. V stručnej recenzii, ktorá vyšla na stránkach bratislavského Večerníka (*Kompas vo svete jazzu*, Večerník, 2. 8. 1966, str. 3; podpísaný zn. JP), sa vyjadruje nespokojnosť nad niektorými jazykovými nedostatkami tejto práce (napr. často sa opakujú výrazy „meritko“ alebo „české zeme“). Skutočne, starostlivosť o publikáciu Jazzový slovník nebola najlepšia, čo by sa dalo potvrdiť aj ďalšími príkladmi.

Osobitnú pozornosť si pritom zasluhuje používanie slova *džez* v tomto slovníku. Ako vidíme už aj z jeho nadpisu, nerešpektuje sa tu Pravidlami kodifikovaná podoba *džez*, ale sa tu používa staršia podoba *jazz* (rovnako aj príslušné odvodeniny, napr. *jazzový*). V citovanej recenzii Večerníka sa tiež používa podoba *jazz*. Pisateľ pritom vyslovil aj svoj náhľad na používanie podoby *jazz* a podoby *džez*: „Otázkou ďalej ostáva, či písať *jazz* alebo *džez*. Slovník slovenského jazyka SAV i Pravidlá slovenského pravopisu uznávajú iba *džez*. V odbornej tlači sa však v poslednom období celkom rezolútne udomácnil výraz *jazz*. Nemali by tento výraz rešpektovať aj naši jazykovedci?“

Pre pisateľa vo Večerníku, ako vidíme, ostáva písanie slova *džez* otázkou, hoci sám musí konštatovať, že základné normatívne príručky postupujú v tomto prípade celkom jednotne a jednoznačne. Podobu *džez* môžeme nájsť aj v praktických jazykových príručkách (napr. v Praktickej príručke slovenského pravopisu od A. Zaunera alebo v Slovníku cudzích slov od S. Šalinga, M. Šalingovej a O. Petra). Pisateľovo tvrdenie o odbornej tlači treba pritom poopraviť. Nie v odbornej tlači všeobecne, ale iba v istej časti našej tlače sa tvrdošie

používa v niektorých článkoch podoba *jazz*. Medzi takéto časopisy patrí napr. aj Večerník, čím výdatne prispieva spolu s inými časopismi k narúšaniu a rozkolísavaniu ustáleného spôsobu písania slova *džez* v spisovnej slovenčine. Zdá sa, že toto zistenie možno ešte ďalej precizovať. Formy *jazz* sa pridrižiava najmä Igor Wasserberger, ktorý formu *džez* vedome nerešpektuje. Stačí upozorniť na jeho články v časopise Život v r. 1966 alebo na články v Smene na nedeľu napr. z 11. alebo 18. 2. 1967. Pritom v časopise Život v článkoch od iných autorov sa používala spisovná podoba *džez*. V odbornej tlači sme vedomé používanie podoby *jazz* nezistili.

Na správnosť písania slova *džez* podľa slovenského pravopisu sa už upozornilo napr. na stránkach Slovenskej reči v príspevku G. Horáka *Džez* (SR 31, 1966, 258), kde sa menovite Večerníku pripomína povinnosť rešpektovať platnú kodifikáciu pri tomto slove. Mohli by sme teda celkom jednoducho požadovať dodržiavanie platnej kodifikácie aj v prípadoch, na ktoré sme práve upozornili. Jednako chceme bližšie vysvetliť, prečo je v spisovnej slovenčine správna podoba *džez*, hoci pôvodná podoba tohto slova je *jazz*.

Slovo *džez* sme prevzali z angličtiny. Slová prevzaté z angličtiny sa u nás najprv bežne používajú v pôvodnej pravopisnej podobe, ale postupom času zdomácnievajú, t. j. prispôbujú sa domácim slovám; výrazom zdomácnenia cudzieho slova býva neraz aj zmena jeho pravopisnej podoby. Takýto proces nie je pritom vlastný len slovám prevzatým z angličtiny, ale je všeobecne príznačný pre všetky slová cudzieho pôvodu. Teda prirodzený vývin pri slovách cudzieho pôvodu je v smere od pôvodnej formy k poslovenčenej forme. Pri niektorých slovách prevzatých z angličtiny je už proces zdomácnovania ukončený (napr. pri slovách *džem*, *džez*, *hokej*, *volejbal*, *futbal*, *basketbal*, *spirituál* a pod.), kým pri iných ešte prebieha takrečeno pred našimi očami (používa sa podoba *manchester* aj zdomácnená *menčester*, podobne *banjo* — *bendžo*, *musical* — *muzikál*, *cowboy* — *kovboj*, *jeep* — *džíp* a pod.). Podoba *džez*, uvádzaná v našich normatívnych ako aj v iných jazykových príručkách, je takto výrazom pochopenia vývinu pri anglickom slove *jazz* v štruktúre nášho spisovného jazyka.

V bežných prípadoch používame v spisovnom jazyku podobu *džez*. V niektorých osobitných prípadoch používame pôvodnú podobu *jazz*. Formu *jazz* používame v tzv. lexikálnych citátoch, t. j. v prípadoch doslovného uvádzania (citovania) pôvodných cudzích výrazov (najčastejšie vlastných mien) so slovom *jazz*. V citovanom Jazzovom slovníku sa nachádza značný počet prípadov, v ktorých sa oprávnené používa pôvodná podoba *jazz*, napr. *Original Dixieland Jazz Band*, *Modern Jazz Quartet*, *East Coast Jazz*, *New Orleans Jazz*, *Contemporary Concepts in Jazz*. Podobne používame podobu *jazz* napr. v anglickom názve

International Jazz Festival. Ale takýto spôsob používania podoby jazz nemožno prenášať inde, kde nejde o lexikálne citáty, teda úryvky doslova citované z cudzieho jazyka. V lexikálnych citátoch aj v iných prípadoch používame podoby odlišné od domácich podôb niektorých slov, ktoré sú nedomáceho pôvodu, napr. podobu *club*, resp. *Club* v názve *Traditional Club* ako anglickom pomenovaní istej hudobnej skupiny; ak nejde o citát z cudzieho jazyka, používame len podobu *klub*. Podobne používame v spisovnej slovenčine podobu *Paríž* (pre názov hlavného mesta Francúzska), kým pôvodnú podobu *Paris* len v lexikálnych citátoch, napr. *Paris-Jour*. Sú aj iné osobitné prípady, keď treba náležite používať pôvodnú a zdomácnenú podobu. Napr. na označenie istého druhu jedla používame slovo *sendvič*, čo je poslovenčená podoba anglického priezviska *Sandwich*, z ktorého slovo *sendvič* zovšeobecnením vzniklo. Isteže právom používame podobu *Sandwich* pri označení osoby, ale inak len zdomácnenú podobu *sendvič* na označenie istého druhu jedla. Zdá sa, že používatelia jazyka, ktorí nástoja na forme *jazz*, si nevedia dať rady s tým, že podobu *jazz* oprávnené používame v istých vymedzených prípadoch, kým inde používame podobu *džez*.

Sústavné používanie formy *jazz* namiesto *džez* môže sa nakoniec vysvetliť celkom jednoducho tým, že autori sa v tomto prípade pridržiavajú stavu v spisovnej češtine, kde sa používa podoba *džez* aj *jazz* (pozri *Slovník spisovného jazyka českého I*, Praha 1960, 444). Vieme však, že čeština z hľadiska prispôbovania cudzích slov domácim slovám bola vždy akási pomalšia. Už svojho času známy český lingvista V. Mathesius odporúčal, aby čeština prijala princípy, ktorými sa spravuje pravopis cudzích slov v spisovnej slovenčine (*Čeština a obecný jazykozpyt*, Praha 1947, 129). Mal zrejme na mysli dôslednejšiu úpravu pravopisu cudzích slov podľa domácej výslovnosti. Posledné úpravy pravopisu v češtine, resp. návrhy na úpravu pravopisu cudzích slov v češtine ukazujú, že v budúcnosti sa bude aj v češtine postupovať v tomto ohľade vo väčšej miere tak ako v slovenčine, a nie naopak, t. j. dôslednejšie sa budú presadzovať zdomácnené podoby. Preto neobstojí prípadný odkaz na stav v češtine. Konečne odkazovanie na stav v češtine neobstojí aj z toho jednoduchého dôvodu, že ide síce o veľmi blízky, jednako len iný slovanský jazyk s odlišnou fonologickou a morfológickou štruktúrou a s niektorými odlišnými pravopisnými zásadami alebo prinajmenšom tradíciami.

Chápeme, že niektorí používatelia jazyka nemusia mať súhlasný názor s jazykovedcami, ktorí vypracúvajú normatívne jazykové príručky. Ale na druhej strane nemožno v e d o m e ignorovať takéto príručky, pretože inak by sa nám slovenčina, parafrazujúc J. Škultétyho, rozviazala. Povinnosťou Štátneho hudobného vydavateľstva bolo vydať uvede-

ný slovník s podobami *džez*, *džezový* atď. vo všetkých prípadoch, kde sa táto podoba vyžaduje. Podoba *jazz* sa mala uviesť iba v lexikálnych citátoch, nie všeobecne, ako to reklamuje Večerník alebo Igor Wasserberger.

Ukazuje sa, že naozaj niet nijakého vážneho dôvodu na to, aby slovenskí jazykovedci opustili podobu *džez* a vrátili sa k pôvodnej podobe *jazz* podľa odporúčania pisateľa vo Večerníku. Štátne hudobné vydavateľstvo a rovnako aj naše časopisy, denníky, týždenníky a pod. urobia pre kultúru spisovnej slovenčiny lepšiu službu, ak v budúcnosti budú nekompromisne trvať na zachovávaní platnej kodifikácie pri slove *džez*. (Ako bolo potrebné trvať na kodifikácii v nedávnej minulosti po zavedení Pravidiel z r. 1953, keď niektorí jednotlivci nechceli prijať formu *zuárač* a vedome ju ignorovali alebo negovali.)

Povážlivý je spôsob, ako sa „celkom rezolútne udomáčuje“ výraz, resp. podoba *jazz*, ako o tom hovorí anonymný pisateľ vo Večerníku. Zdá sa pritom, že to nie je ani jediný prípad vedomého a svojvoľného obchádzania spisovnej kodifikácie. Najnovšie sme sa mohli stretnúť s takýmto postupom v prípade jednostranného uplatnenia podoby *Čingischán* namiesto ustálenej podoby (v spisovnej slovenčine) *Džingischán*, čo celkom správne odmietol J. B o s á k (*Narodil sa „Čingischán“*, Kultúrny život 22, 1967, č. 24, str. 12). Príznačná je pritom odpoveď autora podoby *Čingischán*, prekladateľa M. N e m a n a: Pri použití prepisu *Čingischán* som porušil zavedenú normu „bez požehnania úradov“ a nazdávam sa, že som ju porušil k lepšiemu (*Ešte raz Čingischán*, tamže, č. 28, str. 12). Takýto postup musíme kategoricky odmietnuť ako nezodpovedný postup jednotlivcov, ktorí vedome rozkolísavajú náš pravopis.*

* Z lingvistického hľadiska pokladáme výklad L. Dvonča za nesporný. Článok zverejňujeme na tomto mieste preto, aby sme podnietili diskusiu o výslovnosti a pravopise cudzích slov, keďže v praxi je pri mnohých z nich neraz kolísanie. (Pozn. red.)

ROZLIČNOSTI

Hlásič Verejnej bezpečnosti

V minulých rokoch namontovali na frekventovaných miestach našich miest automatické prístroje na hlásenie nebezpečných situácií (požiar, krádež, bitka a pod.) bezpečnostným orgánom s príslušným ponaučením na ich použitie a pomenovali ich „hlásateľom“ Verejnej bezpečnosti. Možno len súhlasiť so snahou bezpečnostných orgánov získať najrýchlejšie informácie z verejnosti o rôznych situáciách i pomocou tohto prístroja. Nemožno však súhlasiť s názvom, ktorým tento prístroj pomenovali. Podstatné meno *hlásateľ* je odvodené od slovesa *hlásať* slovotvornou príponou *-teľ*. V súčasnej spisovnej slovenčine je takýto slovotvorný postup veľmi produktívny. Mnohé z takto utvorených podstatných mien vyjadrujú, že niekto stále vykonáva určitú činnosť, preto ich nazývame aj menami zamestnania, napr. *ošetrovateľ*, *riadiťel*, *doručovateľ*, *hlásateľ* a pod. Podstatným menom *hlásateľ* nazývame teda osobu podľa zamestnania (napr. v rozhlas). Podľa toho hlásateľom Verejnej bezpečnosti by bola osoba, ktorá hlási nejaké zprávy z Verejnej bezpečnosti.

Pravdaže, automatické zariadenie na hlásenie takúto činnosť samo nevykonáva. Nie je to osoba, ale prístroj na hlásenie, preto treba na jeho pomenovanie použiť iné slovotvorné prostriedky. V súčasnej spisovnej slovenčine sa názvy nástrojov (prístrojov) tvoria od nedokonavých slovies príponou *-č*, napr. *zosilňovač*, *rozdeľovač*, *riadkovač*, *vypínač*, *vysielač*, *tlačiac*, *ladič* a i. Podľa toho môžeme utvoriť od slovesa *hlásiť* slovotvornou príponou *-č* podstatné meno *hlásič*, ktoré výstižne pomenúva automatický prístroj na hlásenie, napr. *požiarny hlásič*.

Hoci sa takto tvoria aj mená osôb (porov. *kreslič*, *dojč*, *predavač*), predsa je výhodnejšie nazvať uvedený prístroj názvom *hlásič*; podoba *hlásateľ* má už ustálený význam.

J. Jacko

Nedostatočný — nedostačujúci

V spisovnej reči máme veľa synonym, ktoré dakedy nevieme vhodne použiť. Synonymá sa rozlišujú tvarom, ale majú veľmi blízky význam (zriedkavo až ten istý význam, ako *oblok* a *okno*, *perina* a *duchna*). Niekedy je rozdiel medzi synonymnými slovami aj v tom, že vyvolávajú iné asociácie. Tak možno posudzovať aj dvojicu slov *nedostatočný* a *nedostačujúci*.

Napr. vo vete *Tento neuspokojivý stav má viaceré príčiny, medzi ktoré patrí aj nedostatočné teoreticko-metodické prepracovanie (!) a osvetlenie procesu osvojovania si slovenského pravopisu* (Štefanovič) by sa slovo *nedostatočný* malo nahradiť slovom *nedostačujúci*, lebo práve v texte majúcom dotyk so školou slovo *nedostatočný* má klasifikačný význam. A táto asociácia s najhorším stupňom známky je spoločensky nežiaduca.

Pri posudzovaní kultúrnej úrovne prejavu treba prizerať nielen k jazykovej správnosti a štýlovej primeranosti, ale aj k spoločenskej vhodnosti použitých slov a konštrukcií. A práve z tohto hľadiska treba často dávať prednosť slovu *nedostačujúci* pred slovom *nedostatočný*. Takéto chyby proti spoločenskej vhodnosti vyskytujú sa, pravdaže, najčastejšie v prejavoch, ktoré ani z iných stránok nie sú bez chyby (porov. v našom prípade slovo *prepracovanie*, ktoré by sa malo nahradiť slovom *spracovanie*, resp. *rozpracovanie*).

J. Ružička

Gól vsietený hlavičkou

V Pravde z 18. IV. 1967 sme čítali takúto vetu: „Hodno o ňom spomenúť, že v sezóne 1951–52 hral v drese Tatranu Prešov a bol po Peškovi a Malatinskom tretím najlepším strelcom ligy s 12 gólmi a že z nich 11 vsietil hlavičkami...“

V tejto vete nás zaujalo spojenie *vsietiť góly hlavičkami*. Proti samotnému slovu *hlavička* nemožno mať výhrady. V uvedenom kontexte (článok so športovou tematikou) ho hodnotíme ako športový slangový prostriedok, ktorý má význam „pri futbale lopta odrazená hlavou“ (pozri Slovník slovenského jazyka I, 480). Výskyt takýchto slangových prostriedkov v športovom zpravodajstve nehodnotíme ako slohovú chybu, ak sa využívajú s mierou. Takisto sa môžu používať — a používajú sa — aj v rozhlasových a televíznych športových reportážach. Platí to aj o slovese *hlavičkovať*, *odhlavičkovať*. Ak hráč pekne (dobré) zahrá hlavou (hlavičkuje), ak takýmto spôsobom prihrá spolu-

hráčovi alebo dá gól, futbalový fanúšek s uspokojením konštatuje: „To bola (pekná) hlavička!“

Preto sa nám nezdá, že by sa slovo *hlavička* v spojení (väzbe) *vsietiť góly hlavičkami* používalo náležite. Gól možno vsietiť, dosiahnuť, dať, streliť nohou alebo hlavou. Nie však hlavičkou. Hlavička v športovom slangu je lopta odrazená hlavou. Hráč hrá (prihráva, strelí) hlavou, hlavičkuje a lopta, ktorá sa takto dostáva k spoluhráčovi alebo do súperovej brány, je hlavička. V spojení *vsietiť gól hlavičkami* došlo teda k nesprávnej metonymii (zámene): zamenila sa časť tela — hlava, ktorou futbalista hral, odrážal loptu, a lopta, ktorá sa takto odrazená dostáva k spoluhráčovi alebo do brány.

Z toho vyplýva, že aj veta v Pravde mala znieť takto: „...bol po Peškovi a Malatinskom tretím najlepším strelcom ligy s 12 gólmi a že z nich 11 vsietil hlavou...“

J. Findra

Možno sa ‚dostať s dakým do krížku‘?

Spojenie ‚dostať sa s dakým do krížku‘ sme čítali 29. 3. 1967 v Smene v článku o Svetlane: Ako sa vyrábajú senzácie (str. 5). V tomto článku sa spomína fakt, že sa Svetlana ‚dostala s ním do krížku‘ (t. j. so svojím otcom Stalinom).

Toto slovné spojenie pôsobí v texte rušivo preto, že nie je slovenské. V slovenčine je hodne spojení so slovesom *dostať sa* (napr. *dostať sa do úzkych, dostať sa do hanby, do galiby, do nešťastia*), ale spojenie ‚dostať sa do krížku‘ v slovenčine nemáme. Namiesto toho vravíme: *dostať sa do rozporu, do škriepky, mať nedorozumenie s dakým, byť s dakým nakríž, spriečiť sa vôli dakoho, postaviť sa na odpor dakomu, vzoprieť sa dakomu, postaviť sa proti dakomu, poškriepiť sa, pohádať sa s dakým* atď.

České spojenie *být ve křížku s někým* znamená v pôvodnom význame ‚bit sa s dakým‘, v prenesenom ‚byť v rozpore, škriepke, hádke‘. Ani jedno zo spomenutých českých spojení v slovenčine nejestvuje, hoci s podstatným menom *krížik* máme názorné ustálené spojenia, napr.: *mať dakoľko* (napr. 7) *krížikov na chrbte*, t. j. mať... (sedemdesiat) rokov.

Frázu ‚dostať sa do krížku‘ treba považovať za prevzatú, neslovenskú a nepotrebnú.

V slovenčine sa nemožno ‚dostať s dakým do krížku‘, ale len do škriepky, do hádky, možno sa poškriepiť i pohádať, ak je na to vážny dôvod.

M. Ivanová-Šalingová

Poznáte slovo zabúdadlo?

V poviedke *Pekný dom* (uverejnenej v Slovenských pohľadoch 1967, č. 3, str. 66–73) od autora Alfonza Bednára čítame túto vetu: *Kús času ušiel s pohrebom, s vyšetrovaním dopravnej nehody (zavinil ju opitý motocyklista), aj s návštevami v nemocnici, čas rozpúšťal bolesť, dobré rozpúšťadlo rozumu, citov i pamäti, zabúdadlo, skvelá chemikália je to, aspoň tak si mnohí myslia.* (Str. 67.) Tu je zvláštne slovo *zabúdadlo* a citíme, že je na svojom mieste.

Podstatné meno *zabúdadlo* je utvorené podľa živého slovotvorného typu: z infinitívneho kmeňa nedokonavého slovesa príponou *-dlo*, a vyjadruje sa ním nástroj alebo prostriedok na realizáciu deja. Teda *zabúdadlo* je tak utvorené ako *rozpúšťadlo, lietadlo, krájadlo, vznášadlo, nosidlá, svietadlo* (od sloves *rozpúšťať, lietať, krájať, vznášať sa, nosiť, svietiť*) atď. Tu poznamenávame, že aj termín *vznášadlo* je celkom nové slovo na označenie nového dopravného prostriedku, ktorý sa má vznášať (nie letieť ap.).

Slovo *zabúdadlo* pokladáme za spisovné, pravda, pociťujeme jeho novosť. Toto slovo svedčí o jazykovej tvorivosti nášho popredného prozaika Alfonza Bednára.

J. Ružička

Ležadlové vozne, nie ‚lehátkové‘ vozne

V rozhlasovom vysielaní Čedoku na stanici Bratislava začiatkom mája odporúčali záujemcom o zájazd do Bulharska ‚lehátkové‘ vozne. Našu pozornosť upútala prvá časť tohto dvojslovného pomenovania. V Slovníku slovenského jazyka sa výraz ‚lehátko‘, od ktorého je prídavné meno ‚lehátkový‘ odvodené, hodnotí ako hovorový a uvádza sa správna spisovná podoba *ležadlo*. Prídavné meno od *ležadlo* je *ležadlový*. Rozhlas, ktorý je dôležitou kultúrnou inštitúciou (a v poslednom čase dostal aj vyznamenanie), má byť aj z jazykovej stránky vzorom, a to vo všetkých reláciách — i reklamných. Zodpovední pracovníci rozhlasu by si mali uvedomiť veľkú dôležitosť hovoreného slova pri šírení jazykovej kultúry.

Na druhý raz nech rozhlas propaguje správne: *ležadlové vozne*, a nie ‚lehátkové‘ vozne.

J. Dubníček

Turniket

Na stránkach dennej tlače zjavuje sa v súvislosti so svetovou výstavou Expo-67 čoraz viac cudzích slov, ba i také, ktoré sa dostali do slovenčiny už skôr a pociťujú sa už ako zdomácnené. Na jedno z nich nás upozornila pisateľka listu Z. Hlásna z Bratislavy, ktorá nám zároveň položila otázku, či slovo *turniket* možno spájať s adjektívami *vstupný* alebo *kruhový*, s ktorými sa stretla v dennej tlači. Z denníkov Roľníckej roviny a Smena z 1., resp. 2. mája si poznačila vety: *Elektrónkové počítače zistili, že vstupné turnikety sa obrátili presne 569 500-krát,...* alebo *Už tretí deň sa krúti kruhové turnikety všetkých vstupných brán svetovej výstavy Expo-67 v Montreali (správne v Montreale).*

I keď slovo *turniket* je zachytené v Slovníku slovenského jazyka (IV. diel, Bratislava 1964, str. 615), bude užitočné oboznámiť sa s jeho pôvodom a používaním. Uvedený výraz pochádza z francúzštiny (*tourniquet*). Vznikol z latinského slovesa *tornare*, čo značí „krútiť sa, točiť sa“. Pôvodne slovo *turniket* označovalo len „otáčavé zariadenie na vertikálnej osi vo vchode do akéhokoľvek priestoru“. V tomto význame (aj v ďalších dvoch, ktoré tu neuvádzame) sa prevzalo už dávnejšie do slovenčiny, kde sa zdomáčkuje v podobe *turniket*. Na ilustráciu tu môžeme uviesť doklad z románu S. H. Vajanského Koreň a výhonky zo strany 243: *Ešte před obědom bežal Jůza pre lístky do divadla. Stál před dennou kasou tři hořiny v nekonečnom chvostě mezi železnými turniketmi.*

Naostatok poznámka o výslovnosti a pravopise. Pri preberaní výrazu *tourniquet* (vo franc. čítaj *turniké*) do slovenčiny odchýlila sa výslovnosť i pravopis od francúzštiny v tom, že sa píše i vyslovuje koncové *-t* (*turniket*). Stalo sa tak pre jeho lepšie použitie i v iných pádoch ako v nominatíve. Môžeme ho používať rovnako dobre ako hocaké domáce slovo v gen. sg.: *turniketu*, v inštr. sg.: *turniketom*, v nom. pl.: *turnikety*, v gen. pl.: *turniketov*, v inštr. pl.: *turniketmi*.

R. Kuchar

Agneša, 2. p. Agneše — Agneši?

Občas sa v novinách i v rozhlase vyskytnú nesprávne koncovky pri skloňovaní ženských vlastných mien typu *Agneša*, *Nataša*, *Naďa*, *Táňa*, *Soňa*, *Zoja*, *Kaťa*, *Ria* ap. Sú to jednak už dávnejšie zdomácnené mená, jednak mená novšieho, najmä ruského pôvodu. Ruský pôvod niektorých týchto mien vplýval aj na podobu 2. pádu, v ktorom sa objavuje

koncovka *-i*, v slovenčine nesprávna. Uvedieme niektoré príklady: (*úspechy Nataši Nečinskej* (rozhlas); *opýtali sme sa Rii Paldiovej* (Večerník); (*náhľad Agneši Kalinovej* (Kultúrny život). Správne podoby 2. p. sú *Nataše*, *Rie*, *Agneše*. Veď podstatné mená ženského rodu, ktoré majú pred koncovým *-a* mäkkú spoluhlásku (*c, dz, j; č, d, dž, l, ň, š, t, ž*), a prevzaté slová zakončené na *-ia, -ya* sa skloňujú podľa vzoru *ulica* (2. p. *ulice*). Platí to nielen o všeobecných, ale aj o vlastných menách. Preto 2. pád uvedených mien má správne znieť *Agneše*, *Nataše*, *Nade*, *Sone*, *Táne*, *Zoje*, *Kate*, *Rie*.

K. Palkovič

Mávadlo — mávačka

Vo Večerníku sme čítali reportáž z prvomájových osláv v Bratislave, kde sa medzi iným vyskytlo slovo *mávadlo* (zástavka alebo iná ozdoba, ktorou manifestujúci mávali). Prípona *-dlo* je v tomto slove nenáležitá — slovo *mávadlo* znie akosi umele, neprirodzene. Veď nemožno mechanicky v každom slove zakončenom na *-tka* nahradiť túto príponu slovenskou príponou *-dlo*. Namiesto českého *lízatko* máme slovo *lízanka*, českému slovu *měřitko* zodpovedajú v slovenčine slová *mierka* (na mape), *meradlo* a *rozsah* (v celoštátnom rozsahu, nie meradle, ako stereotypne píše noviny a vysielia rozhlas). Napokon uvádzame, že ľudia s nepokazeným jazykovým citom hovoria *mávačka*, nie *mávadlo*, tým menej „mávatko“.

J. Dubníček

Cena SAV za Jazykovú poradňu

Predsedníctvo Slovenskej akadémie vied udelilo tohto roku po prvý raz ceny SAV za populárno-vedecké práce a za vedecko-vzdelávaciu činnosť. Pre slovenských jazykovedcov, ktorí sa okrem výskumných úloh venovali aj popularizácii poznatkov o spisovnom jazyku v jazykovej poradni Československého rozhlasu a aj iným spôsobom sa starali o kultúru nášho národného jazyka, bolo udeľovanie cien SAV potešujúcim zadostučinením za dlhoročnú popularizačnú prácu. Cenu SAV dostali totiž štyri výbery Jazykovej poradne, resp. jej hlavní tvorcovia: dlhoročný neúnavný prispievateľ do jazykovej poradne a odborný redaktor jej rozhlasovej i knižnej podoby PhDr. Gejza Horák, CSc., riaditeľ JÚ SAV doc. PhDr. Jozef Ružička, DrSc. ako ďalší odborný redaktor knižných výberov i ako prispievateľ, ďalej PhDr. Ján Horacký, DrSc. a PhDr. Ladislav Dvorč, CSc., ktorí spomedzi viacerých autorov prispeli najväčším počtom príspevkov do rozhlasovej verzie i do knižných výberov. Vyznamenaným odovzdal ceny člen korešpondent ČSAV L. Holotík dňa 17. mája t. r.

Pri tejto príležitosti hodno pripomenúť, že udelením cien za prácu v okruhu jazykovej kultúry zdôraznila sa potreba i užitočnosť takejto práce. Ukazuje sa, že prácu, na ktorú právom čaká širšia kultúrna verejnosť, podporujú aj najvyššie akademické orgány. Užitočné však bude uvedomiť si, že Jazyková poradňa nie je len popularizačná príručka. Jednotlivé príspevky (v knižných výberoch ich nie je málo) sú vlastne drobné štúdie o aktuálnej jazykovej problematike s konkrétnym riešením.

I. Masár

Vojenský terminologický slovník. Naše vojsko, Praha 1966, 392 strán.

Jazyková výchova príslušníkov armády je neodmysliteľnou súčasťou celospoločenského úsilia o zvýšenie jazykovej kultúry. Dokumentuje to i zvýšená pozornosť, ktorú v ostatnom čase venuje Ministerstvo národnej obrany jazykovej úrovni svojich publikácií a najmä doplneniu a normalizácii slovenskej vojenskej terminológie. Slovenčina a čeština sa používajú v našej armáde ako

rovnocenné služobné jazyky, v jazykovej praxi sa však niekedy nájdú nesprávne slovenské termíny. Tieto nedostatky pomáha odstraňovať *Česko-slovenský vojenský slovník* z r. 1962 (pozri SR 28, 1963, 251 n.) i najnovší výkladový *Vojenský terminologický slovník*.

Recenzovaný výkladový slovník má slúžiť nielen príslušníkom armády, ale i širokej verejnosti, najmä vedeckým pracovníkom, novinárom a prekladateľom. Možno konštatovať, že autorský kolektív slovníka mal toto jeho poslanie na zreteli i pri spracúvaní a výbere hesiel. Popri špeciálnych vojenských termínoch — ich počet neprekročil najnevýhnutnejšiu mieru — sa vysvetľujú i frekventované vojenské pojmy, s ktorými sa stretáme v civilnom živote. Slovník zachytáva a na patričnej odbornej i filologickej úrovni vysvetľuje základné vojenské termíny. Premyslený a vyvážený výber hesiel zaručuje, že slovník poslúži ako spoľahlivá pomôcka na základnú orientáciu vo vojenských textoch.

Jednotlivé slovníkové heslá sú zoradené abecedne. Dvojslovné a viacslovné termíny sú zaradené podľa gramatického tvaru prvého slova (*obojživelné vozidlo*, *decimetrové elny*). Za českým heslovým slovom sa uvádzajú slovenské a ruské termíny. Výklad termínu je opäť český.

Spolupráca akademických jazykovedných pracovísk bola dôležitá najmä pri utváraní nových termínov. Vojenský terminologický slovník rešpektuje systematické osobitosti slovenčiny a citlivo zaznamenáva hláskoslovné, tvaroslovné i lexikálne rozdiely oboch jazykov. Pozorným používateľom bude dobre pomáhať pri zvyšovaní jazykovej úrovne ich prejavov. I na tomto mieste možno vari upozorniť na najčastejšie chyby, ktoré sa robia v jazykových prejavoch, týkajúcich sa vojenskej terminológie a armády vôbec. Slovník uvádza správnu slovenskú podobu nesprávne používaných termínov. Pripomenieme aspoň niektoré: správne *bitka* m. bitva, *bojová úloha* m. bojový úkol, *cieľník* m. hľadí, *cvičebný poriadok* m. cvičebný rád (řád), *dalekopis* m. diaľnopis, *disciplina* m. kázeň, *dozorný* m. dozorčí, *jadrové zbrane* m. jaderné zbrane, *kaliber* m. ráž, *rovnošata* m. stejnokroj, *seč* m. zteč, *tylo* m. tyl, *závodný* m. závodčí, *vojna* m. válka a i.

V texte je nežiadúce množstvo tlačových chýb: kapalinový *raketový motor* m. kvapalinový *raketový motor* (91), kontrarozvedka m. kontrarozviedka (97), magnetický *meridián* (poledník) m. *poludník* (110), maziva m. *mazivá* (113), milična armáda m. *miličná armáda* (116), mierova *zmluva* m. *mierová zmluva* (118), nízkotuhňacia *zmes* m. *nízkotuhňacia zmes* (133), nukleárne zbrane m. *nukleárne zbraně* (135), operačné obľúčené m. *operačné obklúčení* (149), pravidla *strelby* m. *pravidlá strelby* (186), poľná *jatka* m. *poľné jatky* (175), priečne *postavenie* m. *priečne postavenie* (209), prijímacie *televízne stredisko* m. *prijímacie televízne stredisko* (210), radioreleový *spojovací prostriedok* m. *rádioreleový spojovací prostriedok* (220), samostatná *strážna hliadka* m. *samostatná strážna hliadka* (239), správca *pochovej osi* (254), telefónny *prerážač* m. *telefónny prerážač* (278), toxín m. *toxín* (285), *tritol* (trinitrotoluen), m. *tritol* (trinitrotoluen) (287), usilný *pochod* m. *úsilný pochod* (297), útlm *elektromagnetických vln* m. *útlm elektromagnetických vln* (298), vojenské námorníctvo m. *vojenské námornictvo* (313), *záchranné a uvoľňovacie jednotky* m. *uvoľňovacie jednotky* a *uvoľňovací odriad* m. *uvoľňovací odriad* (333), *zemierenie* m. *zamierenie* (338).

Upozorniť treba i na doktoré nedôslednosti. Popri správnom termíne *klam-né prepravisko* (93) sa v texte objavuje i nesprávny termín *ľudové pre-pravište* (104), popri správnom ekvivalente českého termínu *infekční nemoc* — *infekčná choroba* (83) sa uvádza i slovo *nemoc* v spojení *osvedčenie o ne-moci* (155) a *nemoc z ožiarenia* (131). Načím nájsť iné ekvivalenty pre české heslá *bitevná činnosť*, *bitevná loď*, pretože ekvivalenty *bitevná činnosť* a *bi-tevná loď* nie sú v slovenčine správne; heslá *čára setkání* a *čára střetnutí* nemožno vysvetľovať rovnakým slovenským ekvivalentom *čiara stretnutia*. Nesprávne sú i v slovníku uvádzané slovenské ekvivalenty *bojové skupenie* (heslo *bojové skupení*) a *bojové uskupenie* (*bojové uskupení*). V súčasnej slovenčine je častejšie slovo *zákruta* ako *zátáčka*, ale v slovníku sa stretá-vame len so slovom *zátáčka* (*mežná zátáčka*, *zátáčka lietadla*, *zátáčkomer*). V prípadných ďalších vydaniach slovníka treba ostatnej redakcii hesiel veno-vať viac pozornosti a odstrániť všetky nepresnosti, pretože takéto chyby ja-zykovej kultúre neprospievajú.

Vojenský terminologický slovník treba privítať ako publikáciu potrebnú a aktuálnu. Má predpoklady na to, aby sa stal dôležitým činiteľom pri odstraňovaní chýb v slovenskej vojenskej terminológii a pri zvyšovaní jazykovej kultúry vo vojenskom prostredí i mimo neho.

I. Ripka

O jednej „škole slabšej slovenčiny“

Vo vydavateľstve Obzor vyšla v r. 1966 kniha Paula de Kruifa *Sám proti šialenstvu*, ktorú do slovenčiny preložil J. Balan. Táto kniha, ako sa to uvádza na záložke obálky, je „biografiou dr. Johna T. Fergusona, lekára, kto-rý sa varí najviac zaslúžil o to, že sa v modernej psychiatrii po druhej sve-tovej vojne začali s úspechom používať nové, neobvyčajne účinné syntetické liečivá“. Obľuba tohto druhu literatúry u moderného čitateľa stavia požia-davku, aby jazyková stránka takýchto diel bola na výške. Dostávajú sa totiž pri svojich vysokých nákladoch do rúk veľmi mnohých čitateľov, a tak majú veľký dosah na upevňovanie a rozširovanie správnej spisovnej slovenčiny, resp. v opačnom prípade na narušanie ich jazykového povedomia. „Zlý pre-klad,“ hovorí J. Felix, „môže sa stať aj „školou zlej slovenčiny“ pre najširšie vrstvy našich čitateľov“ (v článku *Škola úcty k slovenčine*, Predvoj 3, 1967, č. 8, str. 10). Preklad knihy P. de Kruifa *Sám proti šialenstvu* je, bohužiaľ, príkladom práve na túto druhú eventualitu; na základe rozboru môžeme ho označiť za akúsi „školu slabšej slovenčiny“.

V knihe sa stretáme s rozmanitými chybami. Medzi pravopisné chyby patrí podoba *katatonia* (str. 40) namiesto *katatónia*. V zdomácnených cudzích slo-vách píšeme namiesto *th* obyčajne *t*, preto nepíšeme *ethylizovaným* (142), ale *etylizovaným*. V rozdeľovaní slov tu tiež nachádzame nedostatky, napr. *zač-ne* (192) m. *za-čne*, *Jac-kovu* (64) m. *Ja-ckovu* (*ck* nerozdeľujeme, ako nedelíme domáce zložky *ch*, *dz*, *dž*). V knihe sa pomerne často používajú po-

pri bežných úvodzovkách aj jednoduché úvodzovky. Zväčša však druhá časť na konci úseku, ktorý je nimi vyznačený, býva vytlačená akosi nezreteľne ako malá rozmazaná plocha (napr. na str. 226); správne vytlačené sme našli takéto úvodzovky iba na str. 234. Ide tu, pravda, skôr o problém technický (typografický) než pravopisný. Plné podoby slov sa mali namiesto skrátených uviesť v prípadoch *hypo-* a *hyperaktivity* (141) a *hyper-* a *hypoaktívneho* (217), ako je to na str. 143 v spojení *hyperaktivity a hypoaktivity*. V nie-ktorých prípadoch chýbajú čiarky, kým v iných prípadoch sú nadbytočné. Chýbajú napr. v týchto prípadoch (dávame ich do zátvoriek): *Neviem(,)* *do akej miery vylepšila Jackova odvážnejšia operácia transorbitálnu Waltera Freemana* (107), *Nevedia, kde sú(,)* a *často sa im pletie, či sa niečo odo-hralo dnes, včera, zajtra alebo pred desiatimi rokmi* (181), *Bola šialená (,)* *ako zákony kázu* (206). Čiarky sú nadbytočné v týchto prípadoch: *Sakel chladnokrone vyhlásil, že v snahe vrátiť ľuďom duševné zdravie, dosahoval najlepšie výsledky na hranici nebezpečnej oblasti* (35; po slove *zdravie*); *V snahe uľahčiť sebe, bol tvrdý na druhých* (37).

Pri skloňovaní možno upozorniť na chybné používanie tvaru akuz. pl. ali-gátorov (*Trvala na tom, že v kotolni pestujú aligátorov*) m. *aligátory* (166). Ďalej sa tu používa tvar nom. pl. dozorcí (97) m. *dozorcovia*. Anglické prie-zviská a rodné mená na *-ey* sa vyslovujú s *i*, a preto sa skloňujú s príponami *-ho*, *-mu* atď. Nesprávne sú podľa toho podoby *McKinleya* (76) m. *McKin-leyho*, *McKinleyovi* (76) m. *McKinleymu*, *Harveya Cushinga* (126) m. *Harveyho Cushinga*. V anglických a francúzskych menách zakončených na nemé *-e* (ktoré sa nevyslovuje) sa toto *-e* stráca pri skloňovaní aj v písme, napr. *Shakespeare* — *Shakespeara*. To sa vzťahuje aj na tvorenie odvodených slov, napr. *shakespeareovský*, *shakespeareovec* a pod. Nesprávna je podľa toho po-doba *Whitea* (98) m. *Whita*; podobne sú nesprávne podoby *Drakeovou* (163) m. *Drakovou* a *Bareová* (165) m. *Barová*. Ale v menách na *-ce*, *-ge*, *-che* ponechávame koncové *-e*, čím sa naznačuje výslovnosť mena s koncovým *-s*, *-ž*, *-dž* alebo *-š*, napr. *Laplace* — *Laplacea*, *George* — *Georgea*, nie *Geor-ga*, ako je to v tejto publikácii (38).

Najviac chýb nachádzame v oblasti slovnej zásoby jazyka. Tak sa napr. často používa namiesto slova *disciplína* slovo kázeň a príslušné odvodené slová, ktoré s ním súvisia, napr. *kázne* (161), *sebakázne* (154), *neukáznené* (17). Veľmi často sa tu používa výraz *kľud* a s ním súvisiace slová, a to na niektorých stranách dokonca aj viac ráz. Iba ojedinele nachádzame tu správny výraz *pokoj* (napr. na str. 118). Z iných výrazov možno upozorniť na tieto prípady: *divoký* (73) m. *divý*, *divokým* (126) m. *divým*, akuz. sg. *frontu* (*sú-stredil svoje sily na jednu frontu vojny*, 113) m. *front*, *jednať* (120) m. *za-obchádzať*, *jednajú* (157) m. *zaobchádzajú*, *mlhavý* (113) m. *hmľistý*, *obnosy* (186) m. *sumy*, *nevadí* (*Videlo sa mi, že mu to nevadí*, 153), *nevadilo* (*Toto Jackovi nikdy nevadilo*, 189) m. *neprekážalo*, *nebolo na prekážku*, *vylepšiť* (90), *vylepšila* (107) m. *zlepšila*, *zdokonalila*, *závalu* (216), *závady* (148) m. *nedostatok*, *nedostatky*. Nevhodne sa tu používa aj sloveso *zvyknúť*: *Zvyknú sa pýtať* (239) m. *Často sa pýtajú*; *Pred dvoma rokmi sa zvykla baviť zvláštnym spôsobom* (162) m. *Pred dvoma rokmi sa rada bavi-la* (alebo *bavievala*) *zvláštnym spôsobom*; *Overoval si svoju liečebnú metódu presne naopak, ako to zvykli robiť u inzulínu* (147) m. ...ako sa to bežne robí pri inzulíne.

Nezvyčajné alebo nesprávne je tu aj používanie niektorých predložiek. Napr. *Vedci od Ciby do neho zrejme nevkladali veľkú nádej* (136) m. *Vedci z Ciby alebo Vedci Ciby*; A Freeman priznával, že problémy a ťažkosti, ktoré vznikajú pri prefrontálnej lobotómii, môžu byť ťažšie a môžu trvať dlhšie ako u všetkých iných chorôb (103) m. ako pri všetkých iných chorobách; *Veľké esá u Ciby videli na ritatline iba jedinú, zdanlivo nezmyselnú, zaujímavú vlastnosť* (143) m. *Veľké esá z Ciby alebo Veľké esá Ciby*; Overoval si svoju liečebnú metódu presne naopak, ako to zvykli robiť u inzulínu (147) m. ako to robievali pri inzulíne; *Hovori tichým, vyrovnaným hlasom, že u „pozoruhodného počtu“ pacientiek pozorovali zlepšenie závažného stavu* (147) m. v „pozoruhodnom počte“ pacientiek.

Sloveso *rozzúriť sa* používa sa ako bezpredmetové sloveso, ale v preklade je ako predmetové: *Nerozzúri sa na pacientov, keď sa stávajú útoční* (126). Ide tu zrejme o použitie slovesa *rozzúriť* analogicky podľa slovies *nahnevať sa* a *napajediť sa* (na niekoho). Malo sa použiť vyjadrenie *Nenahnevoti sa na pacientov* alebo *Nerozzúriť sa, keď sa pacienti...* Nesprávna je aj veta: *Ukázalo sa, že veľká neurochirurgická revolúcia, lobotómie, neprinášajú plody* (127). Sloveso *neprinášajú sa* zhoduje s vloženým výrazom *lobotómie*, hoci sa má zhodovať so slovom *revolúcia*. Ak sa sloveso malo zhodovať s výrazom *lobotómie*, potom sa nemal tento výraz použiť ako vložený: *Ukázalo sa, že lobotómie, veľká neurochirurgická revolúcia, neprinášajú plody*.

V jednom prípade, ako sa zdá, ide o tlačovú chybu: *Pre boj proti halucínáciám a kladným predstavám dostal Jack od Howarda Fabinga frenquel* (200); namiesto výrazu *kladným* mal tu byť akiste výraz *klamným*.

Podaný výpočet ukazuje, že v preklade knihy Paula de Kruifa *Sám proti sielenstvu* je veľa jazykových chýb a nedostatkov, s ktorými by sme sa už dnes aspoň v knižných publikáciách nemali stretávať. Zdá sa pritom, že nedostatky, ktoré sme v tejto knihe zistili, majú širší „rámeč“ alebo „sféru“ výskytu. Kniha vyšla v edícii Periskop. V r. 1966 vyšla v tejže edícii kniha I. Rátha-Végha *O ľudovej hlúposti*, ktorú z maďarčiny preložila M. Weissová. Aj v tejto publikácii je mnoho nedostatkov, či už v používaní slov, ako napr. *podivná* (28), v interpunkcii, napr. *keď vojde do izby (,) nech vždy za sebou zatvára dvere* (235) atď. Bude potrebné, aby v budúcnosti boli jazykovo vyhovujúce všetky publikácie z tejto edície, ktorú inak treba pokladať za dobrý vydavateľský čin.

L. Dvoně

KUL TÚRA SLOVA

ROČNÍK 1 — 1967 — ČÍSLO 7

SPYTOVALI STE SA

Možno zamieňať slová múčnik, koláč, zákusok? — M. Tarrová, učiteľka z Košíc, nás upozorňuje, že v praxi sa zamieňajú slová, ktorých záměna nie je vždy možná a prípustná. Jeden taký prípad uvádza v liste adresovanom jazykovej poradni Čs. rozhlasu; ide o slová: *múčnik — koláč — zákusok*.

Najširší význam má slovo *múčnik*, najužší význam slovo *zákusok* (ako správne poznamenáva M. Tarrová, *zákusok* je obyčajne cukrársky výrobok, jemné pečivo, zdobené, plnené, posypané, upravované rozmanitým spôsobom). Slovo *koláč* označuje pečený múčnik, obyčajne z kysnutého cesta, rozmanito upravovaný a plnený. Poznáme napr. *tvorohový, makový, orechový, čerešňový, marhuľový a slivkový koláč*.

Kým slovo *múčnik* možno použiť miesto slov *koláč, zákusok*, nemožno to vždy urobiť opačne (t. j. nie všetky múčniky sú zákusky). Podobne je to aj v iných prípadoch, napr. *ovocie — jablká, hrušky ap., obilie — jačmeň, pšenica, raž, ovos*. Môžeme teda povedať: *pestujú ovocie, podávajú múčnik*, čím bližšie neurčujeme, o aký druh ide. No len čo povieme, že „pestujú jačmeň“, „za obedom podávajú zákusok“ ap., presne určujeme obsahovú náplň slov a rozlišujeme druh obilia, druh múčnikov atď.

Z tohto jazykového javu vyplýva, že použitie konkrétneho slova závisí od toho, čo chceme povedať. Ak sa chceme vyjadriť všeobecnejšie, použijeme slovo so všeobecnejším, širším významom. Ak sa chceme vyjadriť presnejšie, určitejšie, konkrétnejšie, použijeme slovo s užším významom.

M. Ivanová-Salíngová

Remizovať i zremizovať. — Ing. I. Horňanský z Bratislavy: „Smena z 3. III. 1967 uvádza k nedokonavému slovesu *remizovať* dokonavý pendant *zremizovať*. Je to správne? Môže sa táto podoba používať?“

Sloveso *remizovať* je obojvidové, t. j. dokonavé i nedokonavé (pozri SSJ III, str. 724). Obojvidovosť je jav nepravdivý a postupne sa z jazyka odstraňuje. Obojvidových slovies domáceho pôvodu je v slovenčine pomerne málo (*vidieť, venovať* a i.), ale pri prevzatých slovesách je obojvidovosť častá. Pritom je pozoruhodné, že k niektorým obojvidovým slovesám na *-ovať* (teké je i sloveso *remizovať*) sa bežne utvárajú dokonavé predponové náprotivky (pendanty), napr.: *organizovať — zorganizovať, degenerovať — zde-*

generovať atď. Nezdávame sa, že v časti súvetia ... ak Trnava vyhrá alebo zremizuje (ide o súvetie zo Smeny, ktoré zaujalo nášho pisateľa), nemožno tvar zremizuje hodnotiť ako nesprávny. I keď dokonavý pár k slovesu remizovať naše slovníkové príručky nateraz nezaznamenávajú, treba ho pripustiť ako náležitý. Jeho použitie (pravdepodobne nie ojedinelé) je len potvrdením zistenia, že obojvidovosť je jav anomálny. Keby sme meravo trvali na tom, že sloveso remizovať je obojvidové, v uvedenej časti súvetia by namiesto tvaru zremizuje musel byť tvar remizuje alebo bude remizovať. (Porov. venujem tomuto pozornosť, t. j. teraz alebo v budúcnosti — budem tomu venovať pozornosť.)

I. Masár

Jar — „jaro“. — F. U. z Bratislavy: „Ktoré z dvojice slov jar — jaro mi odporúčate ako vhodnejšie? Pomýlila ma veta z jedného bratislavského denníka: Marec je mesiac, v ktorom začína už skutočné jaro.“

Časť roku od 21. marca do 21. júna voláme jar. Podstatné meno jar je ženského rodu a skloňuje sa podľa vzoru kost: od jari, k jari, o jari, v jari a pod. Okrem spisovného výrazu jar sa v ústnych a písaných prejavoch ešte veľmi často stretávame aj s krajovým slovom „jaro“, ktoré je stredného rodu a skloňuje sa podľa vzoru mesto. Pisateľ namiesto spisovného slova jar použil teda nespisovný prostriedok. Okrem tejto chyby je v uvedenej vete aj ďalšia. Namiesto zvrätneho slovesa začať sa je v nej iba nezvratná forma začať. Citovaná veta z bratislavského denníka mala preto správne znieť takto: Marec je mesiac, v ktorom sa začína už skutočné jaro.

J. Jacko

Dáždnik — „parazol“ — „ambrela“. — J. M. zo Žiliny sa nás opýtuje na pôvod slov „parazol“ a „ambrela“ a zaujíma ho tiež, kedy možno tieto slová používať.

Neutrálным slovom na označenie jednoduchéj spravy na ochranu proti dažďu je v spisovnej slovenčine podstatné meno *dáždnik*. Ale v našich nárečiach sú na označenie tohto prostriedku ešte aj iné pomenovania. Sú to slová „parazol“ („parazól“), „parapel“ a „ambrela“ (prípadne jeho varianty „ambrela“, „ambrel“, „ambrel“, „ambriel“).

Podstatné meno „parazol“ alebo „parazól“ je slovo francúzskeho pôvodu. Jeho francúzska podoba je *parasol* a značí prostriedok na ochranu proti horúcemu slnku, teda slnečník. K nám však toto slovo nepreniklo v pôvodnom význame „slnečník“, lež vo význame „dáždnik“. A tak sa používa podnes. Treba pripomenúť, že to nie je slovo neutrálne; to značí, že ho nemožno použiť v neutrálnom kontexte. Je to slovo patriace do nespisovnej vrstvy jazyka. Na strednom Slovensku žije i slovo „parapel“. Ide tu zasa o francúzske slovo *parapluie* s významom prostriedok proti dažďu, teda dáždnik. Cudzie slovo sa teda prebralo v pôvodnom význame, iba hláskove sa prispôbilo. Podobne je to i s českým slovom *paraple*, ktoré je tiež francúzskeho pôvodu. Takisto ako „parazol“ ani „parapel“ nie je neutrálne slovo, neslobodno ho teda použiť v štylisticky neutrálnom kontexte.

Aj podstatné meno „ambrela“ a jeho varianty „ambrela“, „ambrel“, „ambriel“, „ambriel“ pochádzajú z francúzštiny. Francúzska podoba tohto slova je *ombrelle* (vysl. on-brel) a znamená pôvodne tienidlo. Je to celorománske slovo, jestvuje napríklad v taliančine v podobe *ombrello*. Z francúzštiny sa dostalo i do angličtiny, kde má podobu *umbrella* (vysl. am-brela). Ani toto podstatné meno sme neprebrali v pôvodnom význame, ale vo význame „dáždnik“. I v tomto prípade ide o nespisovné slovo.

Zhrňujeme: Pomenovanie označujúce zariadenie alebo prostriedok na ochranu proti dažďu, prípadne i proti slnku, teda „parazol“ či „parazól“, „parapel“, „ambrela“, „ambrel“, „ambriel“, „ambrela“ či „ambriel“ sú slová patriace do nespisovnej vrstvy jazyka. Neutrálным pomenovaním spomínanej ochrannéj spravy je v spisovnej slovenčine podstatné meno *dáždnik*, prípadne *slnečník*. To, čo sa tu povedalo, však nijako neznačí, že príznakové slová treba z jazyka vylúčiť. Môžeme ich používať, ale iba v náležitom kontexte, nie v neutrálnom jazykovom prejave.

Š. Michalus

Šnúra, šnúrovať, nie „šňóra“, „šnorovať“. — L. P. z Banskej Bystrice: „Z denníka Práca som si nedávno vypísal slovo šňóra (na padáku). Myslím, že to nie je správna podoba tohto slova.“

Podľa Slovníka slovenského jazyka sú správne len výrazy *šnúra*, *šnúrka*, *šnúročka*, *šnúrovačka*, *šnúrovať*. Slová *šňóra*, *šňórka*, *šňoročka* sa v ňom pokladajú za staršie a slová *šnorovačka*, *šnorovať* za nárečové. Podľa toho bavinená alebo iná priadza skrútená v niekoľkých prameňoch do hrubšieho povrazca je *šnúra*. Kratšia a užšia šnúra, obyčajne tkanica slúžiaca na sťahovanie, upevňovanie niečoho, je *šnúrka*. Od slova *šnúrka* možno utvoriť zdobené podstatné meno *šnúročka* s expresívnym významom. Ženský odevný doplnok používaný na formovanie trupu (panvy a driebku) je *šnúrovačka*. Ak niečo sťahujeme, spájame, upevňujeme šnúrkami, hovoríme, že šnúrujeme; ak sme túto prácu skončili, môžeme povedať, že sme to zašnúrovali (napr. topánku).

J. Jacko

Hrnčiarstvo, nie „hrnčina“. — J. Vozár z Martina: „Slovenské národné múzeum v Martine prebralo hodnotnú výstavu z U. Hradišťa. Okrem výstavy prebralo — pravda s hláskovými úpravami — aj jej názov: Ľudová hrnčina v ČSSR. Slovo „hrnčina“ mi je dáke cudzie.“

Výraz „hrnčina“ je slovotvorne nenáležitý, preto sa nemal zjaviť ani v názve výstavy. I keď sa na spomenutej výstave vystavovali výrobky hrnčiarov, jej názov mohol mať podobu *Ľudové hrnčiarstvo v ČSSR*. Slovom *hrnčiarstvo* možno totiž rozumieť nielen hrnčiarske remeslo, ale napr. aj hrnčiarske umenie, ktoré chceli vystavovatelia priblížiť širšej verejnosti. Je síce pravda, že Slovník slovenského jazyka pri hesle *hrnčiarstvo* uvádza len význam „hrnčiarske remeslo“, ale pri ďalších podobných slovách zaznamenáva spravidla dva významy. (Pozri napr. *staviteľstvo* = 1. technický odbor; *pozemné staviteľstvo*, *vodné staviteľstvo*; 2. stavebné umenie, architektúra: *ľudové staviteľstvo*, *byzantské staviteľstvo*.) Porovnanie s významovo a slovotvorne

blízkymi typmi ukazuje, že slovu *hrnčiarstvo* môžeme prisúdiť aj význam „umenie“, ktorý SSJ nezachytáva. O takomto význame svedčia, zdá sa, aj dva neúplné doklady z listkového materiálu JÚ SAV: *ako výtvarník musím sa vyznať v hrnčiarstve; Takto arabské hrnčiarstvo sa neudománilo potom v Taliansku...* Pre úplnosť dodávame, že výraz „hrnčina“ neznamenávajú ani české slovníky (Slovník spisovného jazyka českého I, Příruční slovník jazyka českého I).

I. Masár

Čiaška nie je kalich. — M. K. z B. Bystrice sa nás opýtal, prečo sa v botanike nepoužíva namiesto slova *čiaška* radšej *kalich*, keďže sa slová *čása* — *kalich* v bežnej reči často zamieňajú.

Súhlasíme s druhou časťou otázky, pretože naozaj slová *čása* — *kalich* vo význame „široký pohár“ sa chápu ako synonymá. No v botanickej terminológii vyjadrujú dva rozličné pojmy a nemožno ich bez zmeny významu jednoducho zamieňať. *Čiaška* označuje zrastenú spodnú časť kvetných obalov a tyčínok v podobe malej čaše, na dne ktorej je uložený plástik. *Kalich* naproti tomu tvorí vonkajší obal kvetu so súhrnom kališných lístkov. Preto môžeme povedať, že po opeľení korunné lupienky, *čiaška* s kalichom a tyčinkami i čnelka s bliznou odpadnú.

Slovo *čiaška* ako zdrobnenina od *čása* vo svojom základnom význame „nádobu na pitie, široký pohár“ je ruského pôvodu a do slovenčiny prešlo koncom minulého storočia (vtedy sa u nás prejavil silný vplyv ruštiny a slovenčina z nej prevzala napr. slová *družba*, *koráb*, *strádanie*, *želať* a i.).

Pretože slová *čása*, *čiaška* v slovenčine zdomácnili, netreba sa im vyhýbať ani v terminológii.

J. Matejčík

Prsia — prsami. — F. L. zo Sučian: „Po štvrtfinálovom zápase Dukla Praha — Ajax Amsterdam som v športovej rubrike bratislavskej Pravdy čítal túto vetu: Čmaradov center do trestného územia si Brumovský stimil prsiami. Tvar „prsiami“ pocitujem ako chybný.“

Podstatné meno *prsia* je pomnožné podstatné meno stredného rodu a skloňuje sa podľa vzoru *srdce* — *srdcia*. V inštrumentáli pl. tohto vzoru je pádová prípona -ami: *srdcami*. Preto aj pomnožné podstatné meno *prsia* bude mať v inštrumentáli pl. pádovú príponu -ami: *prsami*. Tak to bude aj pri iných podstatných menách, ktoré sa skloňujú podľa tohto vzoru: *plúca* — *plúcami*, *dvercia/dverce* — *dvercami*, *Lukovištia* — *Lukovišťami* a pod. Pádová prípona -iami je v slovách domáceho pôvodu jedine pri vzore *vysvedčenie* (*vysvedčeniami*) a pri podstatnom mene *pani* (*paniami*). Podľa toho loptu možno tmiť len *prsami*.*

J. Jacko

* O podobe inštr. pl. substantív vzoru *srdce* sa naši čitatelia môžu dozvedieť viac zo štúdie L. Dvonča, *Inštr. pl. substantív vzoru srdce*, SR 32, 1967, 102—109. (Pozn. red.)

Spytovali ste sa

Možno zamieňať slová <i>múčnik</i> , <i>koláč</i> , <i>zákusok</i> ? M. Ivanová-Šalíngová	253
Remizovať i zremizovať. I. Masár	253
Jar — „jaro“. J. Jacko	254
Dáždnik — „parazol“ — „ambrela“. Š. Michalus	254
Šnúra, šnúrovať, nie „šnóra“, „šnorovať“. J. Jacko	255
Hrnčiarstvo, nie „hrnčina“. I. Masár	255
Čiaška nie je kalich. J. Matejčík	256
Prsia — prsami. J. Jacko	256

KULTÚRA SLOVA, populárnovedný časopis pre jazykovú kultúru a terminológiu. Orgán Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV. Ročník 1, 1967, číslo 7. Vydáva Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Grafická úprava Oto Takáč. Technický redaktor Vladimír Štefanovič. Vychádza desaťkrát ročne. Ročné predplatné Kčs 30,—, jednotlivé čísla Kčs 3,—. Rozširuje Poštová novinová služba. Objednávkami a predplatné prijíma PNS — ústredná expedícia tlače, administrácia odbornej tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48. Možno objednať aj na každom poštovom úrade alebo u doručovateľa. Objednávkami zo zahraničia vybavuje PNS — ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII. Vytlačili Západoslovenské tlačiarne, n. p., Bratislava, Dukelská 51. Povoľené výmerom SÚKK, č. 1015/IV-66. K-18-71265

© by Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1967

Cena Kčs 3,—